

DERINIMO PAŽYMA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 13, 60, 95, 149, 150, 151, 152, 152¹, 153¹, 153² STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 151¹ STRAIPSNIO PANAIKINIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1497, LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 589, 590 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 489¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1498, LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 167 IR 225 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1499 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS ĮSTATYMO NR. XI-2234 8 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1500

Institucija	Pastabos	Įvertinimas
Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2026 m. liepos 23 d. raštas Nr. (1.36 Mr) 2T-919	Ministerija nepritaria įstatymo projektu siūlomam Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 150 straipsnio 1 dalies reguliavimui tiek, kiek juo nepilnamečio išreikštam sutikimui suteikiama teisinė reikšmė sprendžiant dėl pilnamečio asmens seksualinio pobūdžio veiksmų su vaiku kvalifikavimo. Siūlomas teisinis reguliavimas sudaro prielaidas vertinti, ar 14 metų ar vyresnis vaikas buvo pakankamai brandus sutikti su seksualiniais santykiais, nors atsakomybė už seksualinių ribų laikymąsi turi tekti pilnamečiam asmeniui. Vaiko išreikštas noras, iniciatyva, pritarimas ar aktyvus dalyvavimas negali panaikinti pilnamečio asmens pareigos neįtraukti vaiko į seksualinius santykius ir negali būti laikomi pagrindu jo veiką vertinti švelniau. Vaikai ir paaugliai dėl savo amžiaus, raidos ir gyvenimiškos patirties stokos yra labiau pažeidžiamesni nei pilnamečiai suaugusiojo įtakai, manipuliavimui, autoritetui, emociniam spaudimui ir priklausomybės santykiams. Net tais atvejais, kai vaikas formaliai išreiškia pritarimą ar pats inicijuoja seksualinio pobūdžio bendravimą, pilnametis asmuo privalo suvokti vaiko amžių, pažeidžiamumą ir ribotą gebėjimą visapusiškai įvertinti tokių santykių esmę bei	Atsižvelgta iš dalies. Pažymėtina, kad galiojantis baudžiamasis įstatymas nepilnamečius asmenis seksualinės prievartos panaudojimo kontekste diferencijuoja į tris kategorijas: a) mažamečius asmenis (iki 14 metų), kurie negali duoti laisvanoriško sutikimo lytiniam santykiams, todėl lytiniai santykiai su tokiais asmenimis visais atvejais pripažįstami pasinaudojimu jų bejėgiška būkle; b) jaunesnius nei šešiolikos metų asmenis (nepilnamečius nuo 14 iki 16 metų), kurie seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų kontekste išskiriami kaip atskira ir savarankiška nepilnamečių kategorija. Šie asmenys taip pat negali duoti laisvanoriško sutikimo lytiniam santykiams, tačiau nėra prilyginami mažamečiams, esantiems bejėgiškos būklės; c) vaikus, t. y. nepilnamečius nuo 16 iki 18 metų, kurie gali duoti laisvanorišką sutikimą lytiniam santykiams. Taigi baudžiamasis įstatymas jau šiuo metu pripažįsta, kad tam tikrą amžių pasiekęs nepilnametis turi pakankamą brandos lygį ir gebėjimą racionaliai įvertinti objektyvias aplinkybes, suvokti galimų lytinių santykių esmę ir jų pasekmes. Atsižvelgiant į tai, baudžiamojo įstatymo nustatyta teisiniame reguliavime nepilnametis asmuo nuo 16 iki 18 metų gali išreikšti teisiškai reikšmingą sutikimą arba nesutikimą dėl lytinių santykių iš esmės tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir pilnametis asmuo. Atsižvelgiant į tai, BK projektu siūloma sutikimo koncepcija turėtų būti taikoma tik nepilnamečiams, sulaukusiems 16 metų amžiaus. Atitinkamai, nutarimo

	pasekmes. Todėl tokios aplinkybės neturėtų šalinti ar mažinti pilnamečio asmens baudžiamosios atsakomybės. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR (toliau – Direktyva) valstybėms narėms palieka diskreciją nustatyti vaikų apsaugos nuo seksualinio smurto ir seksualinio išnaudojimo standartus, tačiau tai savaime nepagrindžia reguliavimo, pagal kurį nepilnamečio sutikimas galėtų lemti švelnesnį pilnamečio asmens veikos teisinį vertinimą. Nacionalinis reguliavimas turi būti formuojamas pirmiausia atsižvelgiant į vaiko interesų prioriteto, seksualinio noliečiamumo ir sustiprintos vaikų apsaugos principus ir įtvirtinti aukštesnio apsaugos lygio nuostatas.	projektas yra pakoreguotas, atspindint sutikimo koncepcijos netaikymą tik asmenų, jaunesnių nei 16 metų, atžvilgiu.
	BK projekto 10 straipsniu keičiamoje BK 150 straipsnio 3 dalyje vartojamos sąvokos „pasinaudojimas nepilnamečio priklausomumu“ ir BK projekto 12 straipsnio 4 dalimi keičiamoje BK 151¹ straipsnio 3 dalyje vartojamos formuluotės „piktnaudžiavimas pasitikėjimu, autoritetu arba įtaka“ tarpusavio santykis nėra pakankamai aiškus. Praktikoje šių požymių taikymo ribos gali sutapti, ypač vertinant situacijas, kai seksualinio pobūdžio veika siejama su asmenimis, kurie dėl einamų pareigų, atliekamų funkcijų ar susiklosčiusių santykių turi reikšmingą įtaką nepilnamečiui, pvz., mokytojais, treneriais, globėjais, socialiniais darbuotojais, religiniais autoritetais ir pan. Atsižvelgiant į tai, nėra pakankamai aišku, kokiais atribojimo kriterijais būtų vadovaujama sprendžiant, ar	Neatsižvelgta. Vadovaujantis šiuo metu galiojančia BK XXI skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir noliečiamumui“ būtent – 151 ir 151¹ straipsnių redakcijomis, nurodyti terminai „pasinaudojimas priklausomumu“ ir „piktnaudžiavimas“ yra vartojami aktualioje ir galiojančioje redakcijoje. Pavyzdžiui, BK 151 straipsnio 1 dalis nurodo, kad baudžiamoji atsakomybė taikoma tam, kas, <i>inter alia</i>, pasinaudodamas asmens priklausomumu, privertė jį lytiškai santykiauti ar kitaip tenkinti lytinę aistrą su kaltininku ar kitu asmeniu. Pagal to paties straipsnio 2 dalį baudžiamoji atsakomybė taikoma tam, kas šio straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus (taigi – pasinaudodamas asmens priklausomumu atliko nepilnamečiui asmeniui. Atitinkamai, BK 151¹ straipsnio 3 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kas, <i>inter alia</i>, pasinaudodamas nepilnamečio pasitikėjimu, autoritetu ar įtaka nepilnamečiu asmeniu, lytiškai santykiavo ar kitaip tenkino lytinę aistrą su tuo nepilnamečiu asmeniu, jeigu nebuvo išžaginimo, seksualinio prievartavimo ar privertimo lytiškai santykiauti požymių. Taigi, dabartinis

	konkrečiu atveju asmuo pasinaudojo nepilnamečio priklausomumu, kaip tai suprantama pagal BK 150 straipsnį, ar piktnaudžiavo pasitikėjimu, autoritetu arba įtaka, kaip numatyta BK 151¹ straipsnyje. Toks teisinio reguliavimo neapibrėžtumas gali apsunkinti vienodą baudžiamojo įstatymo taikymą ir sudaryti prielaidas nevienodai nusikalstamų veikų kvalifikavimo praktikai. Siūlytina patikslinti BK projekto 10 straipsniu keičiamo BK 150 straipsnio 3 dalies ir BK projekto 12 straipsnio 4 dalimi keičiamo BK 151¹ straipsnio 3 dalies nuostatas, aiškiai apibrėžiant šių nusikalstamų veikų atribojimo kriterijus.	reguliavimas jau numato analogiškas kategorijas kaip ir tas, kurios yra siūlomos BK projektu. Todėl BK projektu nėra įvedamos naujos sąvokos ar kategorijos, kurios nebūtų naudotos anksčiau. Dėl šios priežasties jų atskyrimas nėra tikslingas. Atkreiptinas dėmesys, kad BK projekto 10 straipsnis įtvirtinta nusikalstamą veiką – lytinį santykiavimą esant prievartavimo požymiams. Atitinkamai, BK projekto 12 straipsnis įtvirtina nusikalstamą veiką – lytinis santykiavimas nesant prievartavimo požymių. Taigi, sudėčių prasme BK projekto 10 ir 12 straipsniai įtvirtina skirtingų sudėčių nusikalstamas veikas. Dėl šios priežasties šių normų konkurencija nėra galima, o terminai „pasinaudojimas“ ir „piktnaudžiavimas“ šiuo atveju tarpusavio normų prieštaravimo nesukuria.
Vidaus reikalų ministerijos 2026 m. rugpjūčio 27 d. raštas Nr. 1D-3384	Nutarimo projekte nurodoma, kad asmens pasyvus elgesys neturi būti BK projektu siūlomos sutikimo koncepcijos sudėtine dalimi, kadangi toks nukentėjusiojo elgesys gali būti laikomas pagrindu nustatyti sutikimą. Su Nutarimo projekto autorių argumentacija nesutiktina. Pritartina BK projektu autorių siūlymui sutikimą lytiniais santykiams laikyti tik aktyviais veiksmais išreikštą laisvanorišką asmens apsisprendimą, kadangi daugely atvejų dėl galios reikšmingo disbalanso tarp kaltininko ir aukos, aukos gyvenimiškos patirties ar socialinių įgūdžių stokos, emocinės priklausomybės (pvz., santuoka, bendras gyvenimas ir kt.), autoriteto tylaus poveikio, baimės prarasti palankumą ar pripažinimą ir kitų svarbių aplinkybių auka pasirenka tylėjimą ir pasyvų elgesį, kuris niekaip negali reikšti jo laisva valia išreikšto sutikimo lytiniais santykiams. Pasyvaus elgesio nepripažinimas sutikimu ypatingais svarbus seksualinio smurto prieš nepilnamečius bylose, kadangi nepilnamečiai dėl nepakankamos brandos ir socialinių įgūdžių ar kitokių tik jiems būdingų subjektyvių faktorių yra dar labiau pažeidžiami ir aptariamiosiose	Neatsižvelgta. Jeigu asmuo aktyviais veiksmais neišreiškia sutikimo ar nesutikimo, tai savaime nereiškia, kad tokio sutikimo nėra. Todėl vien aplinkybė, kad asmuo neatlieka aktyvių veiksmų, savaime nereiškia nei jo valios nebuvimo, nei priešingos valios egzistavimo. Vertinant pilnamečių asmenų tarpusavio santykius, sąmoningas nesipriešinimas kito asmens veiksams tam tikrais atvejais gali būti viena iš aplinkybių, reikšmingų nustatant asmens valią ir apsisprendimą konkrečioje situacijoje (pavyzdžiui, vienam asmeniui inicijuojant intymius santykius, o kitam visiškai nesipriešinant ir iš tiesų pageidaujant tokio elgesio bei lytinių santykių). Dėl to reikalavimas, kad teisiškai reikšminga valios išraiška visais atvejais būtų aktyvi, nepagrįstai susiaurintų valios instituto turinį. Dėl šios priežasties vien vaiko aktyvus elgesys, žodžiu išreikštas pritarimas ar iniciatyvos demonstravimas savaime neturėtų būti laikomi pakankamu pagrindu pripažinti teisiškai reikšmingą sutikimą, galintį eliminuoti seksualinio prievartavimo požymius arba lemti švelnesnį veikos teisinį vertinimą. Nepilnamečio apsisprendimą dėl seksualinio pobūdžio veiksmų gali lemti ne tik tiesioginė prievarta ar grasinimai, bet ir emocinė priklausomybė, siekis išsaugoti ryšį su pilnamečiu asmeniu, pasitikėjimas autoritetą turinčiu asmeniu, baimė prarasti jo palankumą ar pripažinimą, psichologinis spaudimas, manipuliavimas ar

	situacijose dėl įvairiausių galimų aplinkybių dar dažniau gali pasirinkti pasyvų elgesį. Atsižvelgiant į tai, siūlytina minimų sutikimo sampratą kritikuojančių argumentų atsisakyti.	ilgalaikis pasitikėjimo santykio formavimas. Todėl formaliai išreikštas nepilnamečio pritarimas savaime nepatvirtina, kad jo valia susiformavo laisvai ir savarankiškai, tinkamai suvokiant reikšmingas aplinkybes bei galimas pasekmes. Nepritartina argumentui, kad dažnai apsisprendimas nulemtas dėl galios disbalanso, patirties, socialinių įgūdžių stokos, autoriteto. Galima situacija, kai tokio ryšio nėra ir asmenys yra vienodos ar panašios brandos, turintys apylygiai gyvenimiškos patirties, todėl tokiais atvejais argumentai nėra visiškai tinkami, nes jie atskleidžia, kad pasyvus elgesys gali rodyti ir pačio sutikimo egzistavimą.
	Nutarimo projekto 1.2. punkte nurodoma, kad „<...> teikiama sutikimo apibrėžtis iš esmės atkartoja dabartinį BK 149 ir 150 straipsniuose įtvirtintą teisinį reguliavimą – sutikimas apibrėžiamas per asmens valios palaužimo aspektus ar pasinaudojimą bejėgiška jo būkle. <...> Todėl BK projektu iš esmės nėra nustatomas naujas teisinis reguliavimas, o tik įtraukiamos naujos sąvokos (pvz., sutikimo), apibrėžiamos pagal jau galiojančio teisinio reguliavimo turinį, nekeičiant šio reguliavimo esmės ir nesukuriant reikšmingų teisinių naujovių.“ Su Nutarimo projekto autorių argumentacija nesutiktina, kadangi, priešingai nei teigiama, BK projektu siūloma visiškai nauja išžaginimo/sekualinio prievartavimo koncepcija, kuri yra visiškai atribota su aukos valios palaužimo, įskaitant prievartinius, būdų panaudojimo (aukos valios palaužimo būdų panaudojimas BK projekte vertinamas kaip seksualinio prievartavimo kvalifikuojantis požymis) ir kuri remiasi tik savanoriško sutikimo lytiniais santykiams neišreiškimo aplinkybe, kurios vienos pakanka lytinis santykius pripažinti seksualine prievarta, baustina baudžiamuoju įstatymu. Atitinkamai, konstatuotina, kad BK projektu siūloma seksualinės prievartos koncepcija, priešingai nei nurodoma, yra reikšminga naujovė	Neatsižvelgta. Vien aplinkybė, kad siūloma terminologija apibrėžiama pasitelkiant kitus, iš esmės sinoniminius terminus, savaime nesudaro pagrindo išvadai, jog įstatymo projektas sukuria naują ar kokybiškai kitokį teisinį reguliavimą. Teisėkūroje ir teisės aiškinime prioritetas teikiamas principui „turinys virš formos“ (lot. <i>substantia super formam</i>), todėl lemiamą reikšmę turi ne vartojamų sąvokų lingvistinė išraiška, o jų reguliacinis turinys ir sukeltos teisinės pasekmės. Atsižvelgiant į tai, BK projektu siūlomas teisinis reguliavimas iš esmės nesukuria naujo materialiojo teisinio mechanizmo, o veikiau įtvirtina naujas sąvokines konstrukcijas, kurių turinys didele apimtimi sutampa su jau galiojančio teisinio reguliavimo apimtimi ir tikslais. Kartu atskirai ir itin kruopščiai vertintinas siūlomos savanoriško sutikimo sampratos taikymas seksualinio pobūdžio veikų prieš vaikus kontekste. Teisinis šios sąvokos aiškinimas ir taikymas negali sudaryti prielaidų siaurinti vaikams baudžiamosios teisės normomis teikiamos apsaugos apimties. Savanoriško sutikimo samprata neturi būti interpretuojama taip, kad ji taptų pagrindu paneigti seksualinio prievartavimo ar kitų seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų sudėties požymius, eliminuoti nusikalstamos veikos pavojingumo vertinimą ar lemti švelnesnį pilnamečio asmens seksualinio pobūdžio veiksmų su vaiku teisinį kvalifikavimą. Priešingai, šios

	baudžiamajame įstatyme, dėl šios priežasties minėti argumentai šalintini iš Nutarimo projekto.	sąvokos taikymas turi būti aiškinamas sistemiškai, atsižvelgiant į vaiko interesų prioriteto principą, ypatingą vaikų pažeidžiamumą bei baudžiamosios teisės paskirtį užtikrinti veiksmingą nepilnamečių apsaugą nuo bet kokių seksualinio pobūdžio išnaudojimo formų.
	Pažymėtina, kad sisteminė BK projekto BK 149 straipsnio 3 dalies ir BK 150 straipsnio 3 dalies nuostatų analizė leidžia konstatuoti, kad šių nusikalstamų veikų požymis – „pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusiojo/nepilnamečio asmens būkle“, reiškiantis nukentėjusiojo laisvos valios palaužimo būdą, dėstyti šią straipsnių dalių dispozicijų pradžioje (o ne pabaigoje), prie kitų aukos valią palaužiančių būdų. Priešingu atveju (paliekant šį nusikalstamos veikos požymį dispozicijos pabaigoje) seksualinį prievartavimą kaltininkui būtų galima inkriminuoti tik tais atvejais, jeigu visi dispozicijose įtvirtinti nusikalstami veiksmai, įskaitant ir aukos valią palaužiančius būdus, būtų atliekami tik papildomai pasinaudojant aukos bejėgiška būkle, nesant kurios, veika nebūtų laikoma seksualiniu prievartavimu.	Neatsižvelgta. Pasinaudojimas asmens bejėgiška būkle savo turiniu skiriasi nuo asmens privertimo lytiškai santykiauti. Privertimas suponuoja aktyvų poveikį asmens valiai, kuri tokiu poveikiu yra palaužiama, t. y. asmuo, nepaisant savo pradinės valios, yra paveikiamas taip, kad sutinka atlikti veiksmus prieš savo tikrąją valią. Tuo tarpu pasinaudojimas bejėgiška būkle reiškia situaciją, kai asmuo dėl objektyvių aplinkybių negali suformuoti, išreikšti ar įgyvendinti savo valios, todėl kaltininkas pasinaudoja tokia asmens valios stoka ar jos nebuvimu. Kitaip tariant, pagrindinis skirtumas tarp valios palaužimo ir pasinaudojimo bejėgiška būkle yra valios identifikavimas – palaužimo atvejais asmens turi psichinį, fizinį ir pan. gebėjimą išreikšti valią, bet kaltininkas elgiasi priešingai nukentėjusiojo valiai (ją palaužia); tuo tarpu pasinaudojimo bejėgiškos būklės atveju (pavyzdžiui, asmeniui esant apsvaigusiam, miegančiam ir pan). asmuo neturi nei psichinių, nei fizinių galimybių išreikšti valią, taigi – tokiais atvejais asmens valios net nėra. Taigi valios palaužimas ir pasinaudojimas asmens valios stoka (jos nebuvimu) yra skirtingi veikos padarymo būdai, besiskiriantys tiek poveikio asmens valiai pobūdžiu, tiek faktinėmis aplinkybėmis, kuriomis veika padaroma. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte nusikalstamos veikos sudėtis ir yra formuluojama kaip alternatyvių veikos padarymo būdų visuma, numatant tiek asmens valios palaužimą, tiek pasinaudojimą jo bejėgiška būkle (valios stoka ar jos nebuvimu). Toks teisinis reglamentavimas leidžia aiškiai atriboti skirtingus nusikalstamos veikos padarymo būdus ir užtikrinti, kad baudžiamoji atsakomybė apimtų tiek atvejus, kai nukentėjusio asmens valia

		yra palaužiama, tiek atvejus, kai kaltininkas pasinaudoja tuo, kad asmuo objektyviai neturi galimybės savo valios išreikšti ar ją įgyvendinti. Atkreiptinas dėmesys, kad tokia teisinė kvalifikacija ir valios palaužimo bei pasinaudojimo jos stoka (bejėgiška būkle) atskyrimas yra numatytas ir dabartinėje BK 149-150 straipsnių redakcijoje.
--	--	--